

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Лилия Трендафилова Дамянова – ХТМУ-София

относно дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика (икономика и управление)

Автор: Мария Стоева Стефанова

Тема: Управление на риска при комплексни системи (на примера на железопътната система на България)

Научен ръководител: доц. д-р Лилия Дамянова

Актуалност и дисертабилност на темата. През последните десетилетия въпросите свързани с управлението на риска в комплексните системи са обект на най-широко внимание, както в теоретичен, така и в методологичен и практически план. Като се има предвид важността на железопътната система на Р.България в икономически, социален, политически и международен аспект темата на дисертационния труд е особено актуална. Въпреки това, обаче, следва да се отбележи, че не съществуват широки, включително теоретико-методологически изследвания и разработки по въпросите на управлението на риска в сферата на ж.п. транспорта, като се изключат някои специализирани работи, имащи практическа насоченост. Това прави темата дисертабилна, като дава възможност на докторантката да направи важни приноси и да запълни съществуващи празноти.

Обем и структура на дисертационния труд. Общият обем на дисертационния труд е 172 страници и е структуриран в 4 глави, въведение, заключение и библиография. Структурирането на материала е логически обосновано и балансирано, а съдържанието е богато илюстрирано с 26 броя фигури и 50 броя таблици. Използвани са 160 литературни източници на български, английски и руски език, в.ч. 20 нормативни документи на ЕС и 26 нормативни документи на Р. България. Стилът на изложение е на необходимото научно равнище.

Оценка на проведеното изследване, получените резултати и приноси. Дисертационният труд се състои от теоретична и експериментална част.

В **увода** последователно и логично са изложени основни постановки, очертаващи актуалността на темата, детайлно, точно и коректно са формулирани предметът, обектът, целта, задачите, методите на изследване и изследователската теза, което е признак за компетентен изследователски подход.

Целта на изследването е да се анализира управлението на риска при такава комплексна система, каквато е железопътната системата на нашата страна, да се направят определени изводи предвид това управление, и да се предложат модели и методика по усъвършенстване на управлението на риска в тази изключително важна област.

Поставените задачи за изследване са коректно и ясно формулирани и съдействат за постигане на така определената цел, а методите на изследване са подходящо подбрани. Базови методологически подходи, използвани в дисертационния труд, са системният подход, активният подход, проектният подход, синтетичният подход и синергетичният подход, което е предпоставка за научна обоснованост на резултатите от изследването.

В първа и втора глава са представени резултатите от теоретично проучване, които представляват сериозна научна основа, върху която са изградени моделът и методиката на експерименталното изследване.

В **първа глава** са осъществени обстойно теоретично проучване и критичен анализ на множество литературни източници, което дава възможност на докторантката да стигне до значими за по-нататъшното изследване изводи и обобщения. Задълбочено са изяснени въпросите за:

- ключовите характеристики на комплексните системи;
- управлението на риска при комплексни системи;
- съществуващите модели, подходи, методи и техники по управление на риска.

Във **втора глава** се изследват особеностите на ж.п. системите и различни платформи по управление на риска при тях. Прави се обстойна характеристика на обекта на изследване – ж.п. системата на Р. България, на нейната структура, компоненти и функциониране. Ж.П. системата на Р. България се разглежда като комплексна система, разработва се модел на ж.п. системата и се очертават веригите на взаимодействие в нея. Изследват се тенденциите в развитието на безопасността и общите показатели за безопасност в железопътния транспорт на България.

В тази глава се изследва и анализира и чуждият опит, и по-точно опитът на Р. Корея, която има значителни постижения в областта на управлението на риска в сферата на ж.п. транспорта. Правят се изводи и обобщения, които биха могли да се използват за усъвършенстване на управлението на риска у нас.

Трета глава е особено важна, тъй като тя представлява методологическа основа на експерименталното изследване. В нея е разработен методологически апарат за оптимизиране на управлението на риска в железопътната система на Р.България, а именно – предлагат се насоки на усъвършенстване на управлението на риска при базови компоненти на ж.п. системата на нашата страна, разработва се методологически модел по управление на риска в ж.п. системата на Р. България и въз основа на него –

методика за управление на риска във фирма-железопътен превозвач. Такъв инструментариум се разработва за първи път у нас, което повишава неговата значимост.

Четвърта глава представлява експериментална част – в нея се апробира методиката за управление на риска във фирма-ж.п. превозвач „Х“ АД. Получените резултати са положителни и потвърждават изследователската теза. Друг приносен момент от съществено значение е разработеният в тази глава Доклад за безопасност на подвижен състав. Разработеният доклад има не само практическо, но и методологическо значение.

След всяка глава са направени изводи и обобщения. В заключението са представени основните резултати от проведеното изследване.

В резултат от проведеното изследване са направени *значими научни и научно-приложни приноси*:

- Дефинирано е понятието „управление на риска“; направени са обобщения във връзка с комплексните адаптационни системи; разгледано е управлението на риска при сложни системи и самото управление на риска като сложна (комплексна) система;
- Разработен е модел на ж.п. системата на Р.България и са очертани веригите на взаимодействия в нея; въз основа на анализ на статистически данни са изявени тенденциите в развитието на безопасността в сферата на ж.п. транспорта у нас;
- Въз основа на изследване и анализ на системата за управление на риска в жп транспорта на Р. Корея са направени изводи, които биха могли да се използват за усъвършенстване на управлението на риска в ж.п. системата на Р.България;
- Предложени са насоки за усъвършенстване на управлението на риска в ж.п. системата на Р.България. Разработен е методологически модел по управление на риска в сферата на ж.п. транспорта у нас, който се базира на използването на системния подход, проектния подход и създаването на интегрирана платформа по управление на риска чрез синтез с информационни технологии;
- Разработен е Доклад по безопасност на маневрен локомотив, като важен елемент на ж.п. системата у нас. Чрез този конкретен пример на Доклад по безопасност методологията на разработването му се доразвива и доизяснява. Ето защо разработеният Доклад по безопасност има не само практическо, но и методологическо значение;
- Разработена е Методика за управление на риска във фирма-ж.п. превозвач. Методиката е апробирана във фирма за товарни превози „Х“ АД. В резултат от прилагането на методиката се постига подобряване на организацията и координирането на работата по управление на риска във фирмата, по-добър контрол, мотивиране на персонала за изпълнение на целите по управление на риска,

създаване на високо равнище на култура по безопасността във фирмата-железопътен превозвач и като краен резултат – подобряване на показателите за безопасност в дейността на фирмата.

Целта на изследването е постигната. Приложимостта и полезността на получените резултати е безспорна. Разработените в дисертационния труд виждания относно управлението на риска в рамките на комплексни системи, както и практико-приложните насоки на изследването създават възможност за формиране на концептуални основи на един усъвършенстван практически управленски модел по управление на риска в сферата на ж.п. транспорта, който предполага една универсализация. Внедряването на този модел и на разработената въз основа на него методика в българските организации, представляващи структурни компоненти на жп системата на страната, ще спомогне за усъвършенстване на управлението на риска в тях.

Основните резултати от проведеното изследване са изложени и в 12 публикации, в т.ч. 8 доклада на международни научни конференции, 3 доклада на национални научни конференции и 1 статия в специализирано научно списание. Всички доклади са публикувани в пълен текст, един от които – на английски език.

Авторефератът на дисертацията напълно отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Р. България. Представена е и декларация за авторство.

Заключение

Проведеното изследване има голяма теоретико-методологическа и практическа ценност. Дисертационният труд съдържа **научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката** и отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ХТМУ.

Качеството на дисертационния труд, както и личните ми впечатления от съвместната ми работа с докторант Мария Стефанова ми дават основание да твърдя, че тя притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност 3.8 Икономика (икономика и управление), както и творчески подход, качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното убедено давам **положителна оценка** за проведеното изследване, постигнатите резултати и приноси, и **предлагам да бъде присъдена образователна и научна степен „доктор“ на Мария Стоева Стефанова.**

28.10.2017

Изготвил становището:

/доц. д-р Лилия Дамянова/